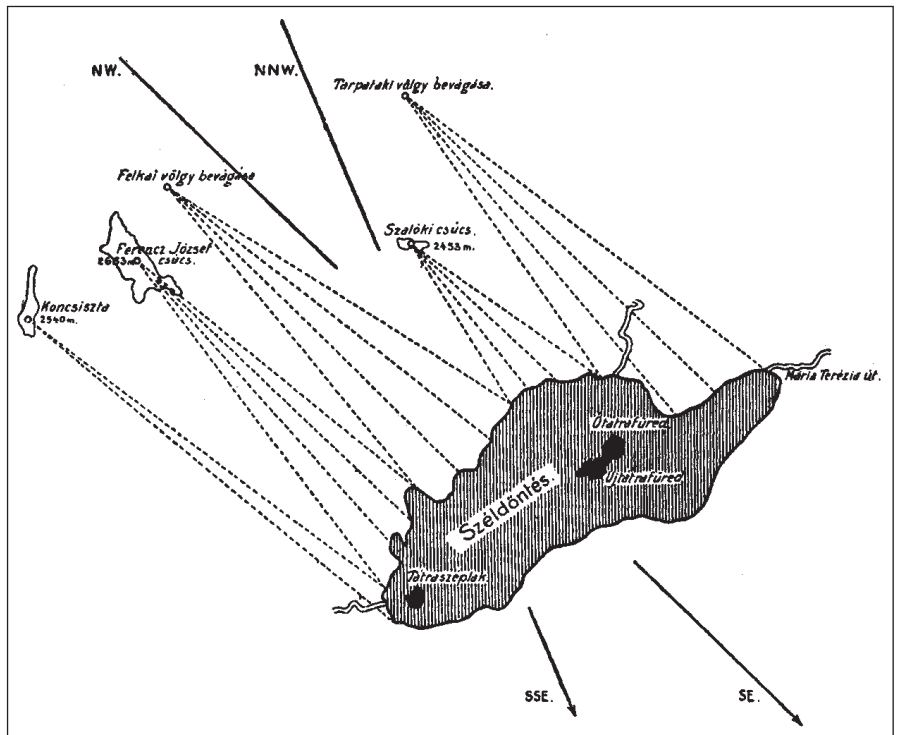

A Magas-Tátra erdeinek 1915. évi szélkatasztrófa

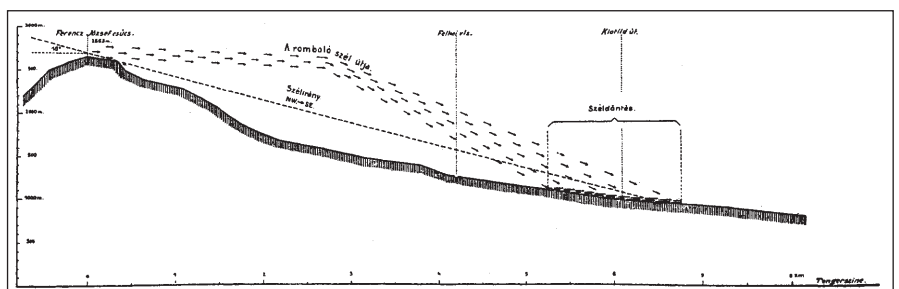
A 2004. november 20-án a Magas-Tátra erdeiben bekövetkezett szélkatasztrófát egyszerűnek, egyedülnek és egyedinek véli mind a szak-, mind a laikus közönség. Nem, vagy csak kevesek előtt ismert tény, hogy 1915. november 18-19-én a mostanéhoz hasonló erejű szélvihar pusztított, s a következmények a jelenlegihez nagyon hasonlóak, sok esetben megegyezők. *Vadas Jenő*, a Bányászati és Erdészeti Főiskola akkori erdőművelés professzora a katasztrófa után a terület rendszeresen fölkereste, megfigyeléseit és javaslatait az Erdészeti Kísérletek c. szakfolyóiratban két tanulmány (EK /1916/ 18:1-28. és EK /1920/ 19:270-299.) keretében „A Magas Tátrában elpusztult erdők felújításáról” címmel közre is adta. Talán nem érdektelen, ha a terjedelmes cikkek fontosabb megállapításait, következtetéseit itt összefoglaljuk, ezzel is segítvén a mostani szélkatasztrófa jellemzőinek, kommentárjainak értelmezését.

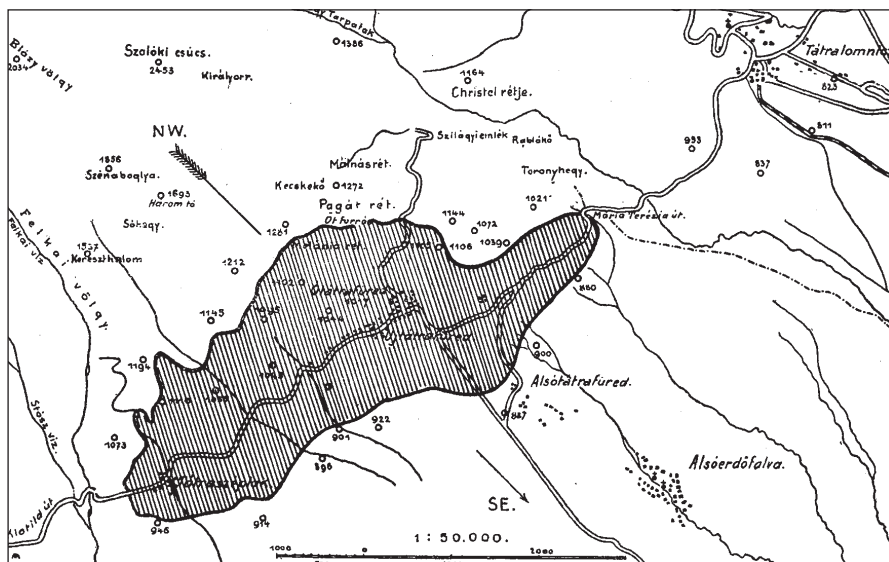
Az akkori katasztrófaterület Tátraszéplak, Ó- és Új-Tátrafüred községek határában 6,5 km hosszban és 2,5 km szélességben keletkezett, ahol a szélvihar mintegy 2200 kat. hold erdőterületen csaknem az összes fát ledöntötte. A széldöntött, ill. széltörött fatérfogat mennyiségéről felvilágosítást ad a szepesszombati m. kir. járási erdőgondnokság faárverési hirdeteménye, mely szerint 1916. január 31-én nyilvános árverésen 219 ezer köbméterre becsült fenyőfatérfogat került – magas áron – eladásra. Ezt az eladási árat a kitűnő minőségi faanyagon kívül a kedvező szállítási körülmények is emelték, ugyanis a szóban lévő területet a tátrai helyi érdekű villamosvasút szeli át, s így a kitermelt fát ezen a vasúton a Kassa-Oderberg-i vasúti fővonal állomásaira lehetett szállítani. A katasztrófát kiváltó szélvihar – az akkori közhiedelemmel ellentétben – „egyszerűen erős depresszionális szél, nem pedig tornádó (forgószélszerű)” volt. Ezt bizonyítja az állandó szélirány és a hosszú időtartam is. Az eldőlt fák majdnem mind párhuzamosan feküdtek ÉNY-DK-i irányban. [Megjegyzendő, hogy ezek az északnyugati szelek, melyeket a helyiek régen polókscher Wind-nek (lengyel szélnek) neveztek, hozzájuk a rossz időt, amit a Magas-Tátra legnyugatibb csú-

csának, a Krivánnak felhőbe burkolózása már jó előre jelez.] A katasztrófaterület átlagosan 1000 m tszf. magasságban (880-1149 m tszf. között) található, ugyanis a magas csúcsokon átjutó és

felgyorsuló szél itt csap le. Ennek többek között az is következménye, hogy a magasabban fekvő véderdőkben – ahol ugyan az állományok záródása alacsonyabb, s a termőréteg is seké-

lyebb, a terület meredekebb – ez a vihar nem pusztított.

A ledöntött állományokban a fafajok átlagos aránya az alábbi volt: lucfenyő 74%, erdeifenyő 10%, vörösfenyő 16%. Az állományok kétharmada 60–100 év közötti volt. Érdeesség, hogy ezekben a volt úrbéres erdőkben – a tulajdonosok érdekeinek megfelelően – az állományok részint tűzifa-, részint iparifa-termelésre voltak berendezve. [Meg kell jegyezni azt is, hogy ezek a vágásos üzem-módban kezelt erdők a 19. század első felében átalakított őserdők első generációs állományai voltak.] Vadas Jenő – aki többek között faanyagvizsgálatokat is végzett – egyébként sajnálkozik afelett, hogy a kiváló minőségű faanyagot nagyjából tűzifaként hasznosították, holott a faanyag minőségi sorrendben harmadik helyen álló erdeifenyő is hajófa (árbócfá) minőséget ért el.

A szélvihar következményeit a helyi lakosság és az üdülőtulajdonosok először katasztrófaként élték meg, de a későbbiekben „az erdőpusztítást végeredményében a telepek nagy előnyűül kénytelenek tekinteni, mert – hogy szavaikat idézzem – most remek a kilátás, sokkal több a napsugárzás és a telepek sokkal melegebbek és szárazabbak lesznek”.

A megoldást Vadas Jenő a fentiek figyelembe vételével abban látja, hogy a

károsított terület egy tizedén, elsősorban az üdülotelepek környékére koncentrálni, tisztásokat kell kialakítani, hogy a „szabad kilátás és a napfény korlátlan élvezete a közönség részére mindenképpen biztosítva legyen”. A helyreállítandó erdőket pedig szálaló üzem-módban, lehetőleg csoportos szálalás alakjában kívánja kezelni, „amely mód jobban felel meg az elegyes állományok fejlődési viszonyainak s a természetes felújítás feltételeinek, mint a szálankénti szálalás”. A tűzifa-termeléssel mint elsődleges céllal sem ért egyet, s ezért nem tartható fenn a 80 éves vágásforduló sem, annak alsó határául legkevesebb, mint 90 évet ajánl.

A helyreállítási munkák első lépéseként a fák kergének lehántását javasolta, hogy a szélkalamitást és a tüzeket elkerüljék, ill. mérsékeljék. Hangsúlyozza azt is, hogy az állva maradt ép és jó fejlődésű vörösfenyő- és erdeifenyő-

egyedeket meg kell hagyni. A széltörött vagy széldöntött faanyag felkészítésére és kiszállítására a földművelésügyi miniszter leiratában az 1919. március 31-i végso határidőt jelölte meg, az erre megszabott határidőt Vadas Jenő soknak tartotta. A munkák második lépése az erdőfelújítás, melynél több, esetenként egymással ütköző érdeket kellett figyelembe venni: „Ennek a kérdésnek az elbírálásánál – véleményem szerint – nem szabad ridegen kizárólag az erdőgazdaság álláspontjára helyezkednünk, s a felújítást csupán az erdészeti érdekek megvédésére alapítanunk, mert itt más magasabb érdekekről is van szó, amelyek nem vonhatók el a tárgyilagossá megítélés elől.

El kell, hogy ismerje mindenki, hogy a Tatra mint idegenforgalmi és egészségügyi tényező oly nemzeti kincs, mely minden tekintetben sokkal magasabbra értékelendő, mint valamely közönséges erdőbirtok s épp ezért a szőnyegen levő kérdést csakis oly módon kell, helyesebben csakis úgy szabad megoldani, hogy ez ne csak az erdő tulajdonosait, hanem a telepek tulajdonosaival együtt a Magas Tátrát: „Magyarország gyöngyét” látogató művelt közönséget is teljesen kielégítse.

Az elmondottakra való tekintettel itt, az erdő rekonstrukciója munkájánál, a felújítás sablonos módjainak az alkalmazásától mindenesetre el kell térnünk, mert csakis úgy érhetjük el azt a kettős célt, mely mindakét fél érdekeit hivatva volna megnyugtató mértékben kielégíteni.”

Az erdőfelújítás konkrét végrehajtására is tesz javaslatot az erdőművelés akkori professzora: „Ennél az erdősítésnél az előírás nem lehet az, hogy a területegységre megállapított s rendelkezésünkre álló csemetemennyiséget, pl. holdankint 2500-3500 drb csemetét az elegyarány szerint egyenletes felosztással a szokásos módon egyszerűen elültessük, hanem az elegyes csoportokat megfelelő fajú és teljesen kifogástalan minőségű csemetékkel, a termőhely változásainak és a meglévő természetes újulat szigorú figyelembevételével.”

illusztráció

Ledöntött faanyag 2004-ben	Koncentrált	Szórt (ezer m ³)	Összes
Tátrai Nemzeti Park (TANAP)	2 185	252	2 437
Szlovák Köztársaság Állami Erdőgazdasága (Lesy S.R.)	883	676	1 559
Magánerdő	480	472	952
Szlovákiában összesen	3 548	1 400	4 948

telével, a megállapított elegyarányban kellene megtelepítenünk.”

A kezelési módon túl napjainkban is a legfontosabb kérdés a fajaj- (állománytípus-) választás. Ebben a régióban a természetes erdőátársulást elsősorban a bükk és a jegenyefenyő alkotja, a terület ellucosításának oka a természetes fajok faanyagának – hosszú időn át – alig keresett volta. A tátrai üdülők emlékezetében megtartandó fenyeserdők illúziója, az erdőterület-tulajdonosok érdekeltsége és a stabilabb erdőállományok kialakításának szempontja együttesen arra készítetik Vadas Jenőt, hogy a korábbi elegyetlen fenyesekkel ellentétben az alábbi állománytípus megvalósítását tűzze célul: lucfenyő 40%, jegenye-, vörös- és erdőfenyő 50%, bükk 10%. Elegyítésre és pótlásra ajánlja még a havasi (cirbolya-) fenyőt, tiszafát, hegyi szilvát, hegyi juhart, magas kőriszt, de szerinte tért kell engedni „a kevésbé értékes, de a változatosságot s az erdei kép esztétikáját fokozó fajoknak is, mint aminő pl. a kárpáti és bibircses nyír, a mézgas és hamvas éger,

a madárberkenye, rezgő nyár, sziléziai fűz stb.”. Az üdülőtelepek közvetlen környezetén exóta fajok kipróbálását is javasolta, de a ma már furcsának tűnő „kanadai nyár” ültetését is indokoltnak tartja.

A Vadas-féle tervtől való eltérés első bizonyítékai már a tanulmány második részében helyet kapnak. A tervezett 200 kat. hold. tisztásnak való kihalásával a tulajdonosok csak részlegesen értenek egyet, s legfeljebb 40-50 kat. holdat hajlandók e célra átengedni, pedig „azzal sem okolhatják meg a birtokosok eddigi álláspontjukat, hogy a tisztások kihalása következtében ők maguk nem rendelkeznek a szükséges famennyiséggel, mert annyira pazarul bánnak ma is a rendelkezésükre álló faanyaggal, hogy a legszebb fenyőműfát is tűzifa gyanánt használják fel, holott a műfa értékesítéséből oly jövedelemre tehetnének szert, amellyel tűzifaszükségletüket vásárlás útján is jelentékeny haszonnal biztosíthatnák”. A másik jelentős eltérés pedig az, hogy „amikor nem habozva vagy ötletszerűen, hanem a bizonyító tények alapján levont következtetéssel,

a természet csalhatatlan tanítása és útmutatása nyomán állapítottam meg a létesítendő új erdő fajokainak az elegyarányát”, akkor „az eddig felhasznált ültetőanyag zöme: a lúcfenyő csemete.” Vadas a szaporítóanyag származási kérdéseit is alaposan taglalta, ennek ellenére a származásra nem voltak – mert a háborús nehézségek között talán nem is lehettek – tekintettel s beszerezték a magot ott, ahol éppen lehetett (tudtommal Stainer körmendi magkereskedőnél) s így éppen nem lehetetlen, hogy a tátrai állami csemetekertben nevelt, most igen szép erdei- és vörösfenyő csemeték délibb vidékek, illetően alacsonyabb fekvésű termőhelyek fájáról gyűjtött magból származnak”.

A Magas-Tátra jövőbeli erdeinek létesítése és fenntartása szempontjából talán megfontolandó George Santayana mondása: „Aki nem hajlandó visszaemlékezni a múltra, arra ítéltetik, hogy megismételje azt”.

Dr. Bartha Dénes
Fotó: **Pápai Gábor**

Alapítvány a Nyugat-Magyarországi Egyetem Hallgatóinak Támogatására közhasznú alapítvány felhívása

Kérjük, támogassa közhasznú alapítványunk céljait adója 1%-ának felajánlásával, amennyiben Ön a Nyugat-Magyarországi Egyetemen – jogelőd intézményeiben – végzi vagy végezte felsőfokú tanulmányait, illetve segíteni szeretné a Nyugat-Magyarországi Egyetem hallgatóit. Alapítványunk elsősorban a hallgatók tudományos diákköri munkáját, a hallgatói szervezetek programszervezési tevékenységét és a szociálisan rászoruló diákok anyagi támogatását végzi. A 2001. évi alapítás óta 1,7 m Ft-ot fordítottunk program-, és 9,2 m Ft-ot szociális támogatásra. Az alapítvány működéséről és céljairól bővebben a www.nyme.hu internetes oldalon tájékozódhat.

Rendelkező nyilatkozat a befizetett adó egy százalékáról

Kedvezményezett adószáma: **18970908-1-28**

Kedvezményezett neve: **Alapítvány a Nyugat-Magyarországi Egyetem Hallgatóinak Támogatására**

Tudnivalók: Ezt a nyilatkozatot csak akkor töltsse ki, ha valamely társadalmi szervezet, alapítvány vagy külön nevesített intézmény, elkülönített alap javára kíván rendelkezni.

A nyilatkozatot tegye egy postai szabvány méretű kis (C5) borítékba.

Fontos! A rendelkezése csak akkor érvényes és teljesíthető, ha a nyilatkozaton a kedvezményezett adószámát, a borítékon pedig az ön nevét, lakcímét és adóazonosító jelét pontosan tünteti fel.

A természeti folyamatokra alapozott erdőgazdálkodást folytató európai erdészek egyesületének magyarországi szervezete

Kedves Kollégák!

Köszönjük mindenkinek, aki tavaly az 1996. évi CXXVI. törvény alapján személyi jövedelemadója 1%-ának felajánlásával segítette a PRO SILVA HUNGARIA közhasznú társadalmi szervezetet. A tavalyi felajánlásokból 258 277 Ft gyűlt össze a számlánkon, melyet az egyre szerteágazóbb működésünk költségeinek fedezésére fordítottunk. Ha ebben az évben is az ökológiai alapon álló erdőgazdálkodás szélesebb körű elterjesztését kívánja támogatni, kérem rendelkező nyilatkozatára a következő adószámot írja:

18581034-1-10

Köszönettel:

Varga Béla
PSH elnöke